

Конституційне право; муніципальне право

УДК 347.471

Закоморна Катерина Олександрівна

кандидатка юридичних наук, доцентка,

доцентка кафедри державного будівництва

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Закоморная Катерина Александровна

кандидатка юридических наук, доцентка,

доцентка кафедры государственного строительства

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Zakomorna Katerina

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of state building

Yaroslav Mudryi National Law University

Яворська Оксана Олександрівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Яворская Оксана Александровна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Yavorska Oksana

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Пушкаренко Дар'я Станіславівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Пушкаренко Дарья Станиславовна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Pushkarenko Daria

*Student of the
Yaroslav Mudriy National Law University*

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ НЕУРЯДОВИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ І ДЕРЖАВИ В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС
КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ
НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ГОСУДАРСТВА В
СТРАНАХ-ЧЛЕНАХ ЕС
CONSTITUTIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF INTERACTION OF
NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS AND THE STATE IN EU
MEMBER STATES**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню правовій основі взаємодії неурядових організацій (далі – НУО) та органів публічної влади в державах-членах ЄС. Автори дійшли висновку про необхідність запозичення досвіду конституційно-правової регламентації організації взаємин громадянського суспільства і держави. У статті розглянуто визначення категорії НУО, що існують в зарубіжній і вітчизняній правовій доктрині. На цій основі запропоновано авторське бачення цих публічних інституцій.

У статті надано загальну характеристику правових моделей НУО. Відповідно виділено чотири моделі НУО: корпоративну модель (континентально-європейську), ліберальну модель (англосаксонську модель), соціал-демократичну модель (скандинавську) і середземноморську модель. Зроблено узагальнення про поширення в державах-членах ЄС корпоративної моделі, для якої властива тісна співпраця органів публічної влади і НУО. Встановлено особливості конституційно-правових засад взаємин НУО і держави в різних країнах ЄС. У Республіці Польща конституційно-правова регламентація покликана забезпечити міцну та

ефективну взаємодію НУО і органів влади. Щодо Словацької Республіки, то в цій країні правова основа гарантує значну автономію НУО.

Значна увага приділена нагальним проблемам відносин НУО і органів влади. До таких проблем віднесено: - недосконалість правового регулювання діяльності структур громадського суспільства; - незавершеність побудови механізму взаємодії з органами державної влади; - обмеженість фінансових ресурсів тощо. Наголошено на необхідності кодифікації нормативно-правових актів, що регулюють діяльність НУО.

У статті підкреслено визначну роль НУО у процесі управління державними справами у країнах ЄС. Існування закордоном розгалуженого механізму НУО свідчить про успішність їх практичної діяльності, спрямованої на налагодження плідної співпраці та зменшення конфліктів між державою і громадянським суспільством.

Ключові слова: *держави-члени ЄС, конституційно-правова основа, неурядові організації (НУО), правові моделі НУО, взаємодія НУО і держави.*

Анотація. *Стаття посвячена дослідженню правової основи взаємодії неправительственных організацій (далі – НПО) і органів публічної влади в державах-членах ЄС. Автори прийшли к виводу о необхідності заимствования опыта конституционно-правовой регламентации организации взаимоотношений гражданского общества и государства. В статье рассмотрены определения категории НПО, существующие в зарубежной и отечественной правовой доктрине. На этой основе предложено авторское видение этих публичных институций.*

В статье представлена общая характеристика правовых моделей НПО. Соответственно выделены четыре модели НПО: корпоративная модель (континентально-европейская), либеральная модель (англосаксонская модель), социал-демократическая модель (скандинавская) и средиземноморская модель. Обобщено распространение в государствах-членах ЕС корпоративной модели, для которой свойственно тесное

сотрудничество органов публичной власти и НПО. Установлены особенности конституционно-правовых основ взаимоотношений НПО и государства в разных странах ЕС. В Республике Польша конституционно-правовая регламентация призвана обеспечить прочное и эффективное взаимодействие НПО и органов власти. Что касается Словацкой Республики, то в этой стране правовая основа гарантирует значительную автономию НПО.

Значительное внимание уделено неотложным проблемам отношений НПО и органов власти. К таким проблемам относятся: - несовершенство правового регулирования деятельности структур гражданского общества; - незавершенность построения механизма взаимодействия с органами государственной власти; - ограниченность финансовых ресурсов и т.д. Отмечена необходимость кодификации нормативно-правовых актов, регулирующих деятельность НПО.

В статье подчеркивается значительная роль НПО в процессе управления государственными делами в странах ЕС. Существование зарубежного разветвленного механизма НПО свидетельствует об успешности их практической деятельности, направленной на налаживание плодотворного сотрудничества и уменьшение конфликтов между государством и гражданским обществом.

Ключевые слова: *страны-члены ЕС, конституционно-правовая основа, неправительственные организации, правовые модели, взаимодействие с государством.*

Summary. *The article is devoted to the study of the legal basis of interaction between non-governmental organizations (hereinafter - NGOs) and public authorities in the EU member states. The authors came to the conclusion that it is necessary to borrow the experience of constitutional and legal regulation of the organization of relations between civil society and the state. On this basis, the author's vision of defining these public institutions is proposed.*

The article provides a general description of the legal models of NGOs. Accordingly, four NGO models have been identified: the corporate model (continental European), the liberal model (Anglo-Saxon model), the social democratic model (Scandinavian) and the Mediterranean model. A generalization has been made about the spread of the corporate model in the EU Member States, which is characterized by close cooperation between public authorities and NGOs. The peculiarities of the constitutional and legal bases of relations between NGOs and the state in different EU countries are established. In the Republic of Poland, the constitutional and legal regulations are designed to ensure strong and effective cooperation between NGOs and the authorities. As for the Slovak Republic, in this country the legal basis guarantees significant autonomy of NGOs.

Much attention is paid to the urgent problems of relations between NGOs and the authorities. Such problems include: - imperfection of legal regulation of civil society structures; - incomplete construction of the mechanism of interaction with public authorities; - limited financial resources, etc. The need to codify the regulations governing the activities of NGOs was emphasized.

The article emphasizes the significant role of NGOs in the process of public administration in the EU. The existence of an extensive mechanism of NGOs abroad testifies to the success of their practical activities aimed at establishing fruitful cooperation and reducing conflicts between the state and civil society.

Key words: *EU member states, constitutional and legal framework, non-governmental organizations (NGOs), legal models of NGOs, interaction between NGOs and the state.*

Актуальність. В Україні після подій Революції гідності (2014 р.) спостерігається активне відродження інститутів громадянського суспільства. Саме про це говорить кількість зареєстрованих в Україні за останні роки неурядових організацій (далі – НУО), зокрема «Таблеточки», «Ізоляція», «UAnimal» тощо. Безумовно, таким процесом керує бажання

змін на краще, недієвість державних механізмів та потреба в демократизації суспільства.

Постановка проблеми. Як зазначає у своїй роботі В. Кравчук, популярною є тенденція поряд із загальним проголошенням права на об'єднання визначати не лише у конституціях, а й в окремих законах основи статусу окремих видів об'єднань – політичних партій (ст. 21 Основного закону Німеччини, ст. 4 Конституції Франції тощо), профспілок (ст. 39 Конституції Італії, абзац 1 ст. 23 Конституції Греції тощо), підприємницьких союзів (ст. 7, частина друга ст. 37 Конституції Іспанії тощо) [4, с. 7]. Але на жаль, у більшості держав не існує єдиного кодифікованого нормативно-правового акту щодо регулювання діяльності НУО. На прикладі Польщі можемо помітити, що існує законодавче закріплення прав та принципів, на основі яких є можливим існування неурядових організацій, на рівні Основного Закону (ч.1 ст. 58; ч.1 ст. 59; ч.5 ст. 68; ч.2 ст. 66; ст. 67; ст. 33 та ст. 35 Конституції Республіки Польща [10]) та деякі підзаконні нормативно-правових актів, які виступають «регулятором» діяльності НУО (Акт про профспілки від 23 травня 1991 року, Акт про національні та етнічні меншини та про регіональні мови від 6 січня 2005 р. [14], Акт про спорт від 25 червня 2010 року [13]). Однак, усі вони не характеризуються єдністю і кожен регулює окрему сферу діяльності. Щодо України, то ми бачимо схожу ситуацію, що ще раз наголошує про важливість прийняття єдиного кодифікованого акта для повноцінної ефективної взаємодії НУО та влади. Саме у зв'язку з цим недосконалість правового регулювання взаємодії держави та НУО стала однією з сучасних **проблем**, що потребує негайного вирішення. Доцільно навести точку зору К. Постол, що ефективна взаємодія інститутів громадянського суспільства та держави не можлива без готовності останньої використовувати соціальний капітал і громадську активність у процесі формування та реалізації державної політики, а також міцної правової бази [7]. Позитивним прикладом ініціатив української влади щодо

взаємодії з громадянським суспільством і його інститутами є положення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про державну службу», а також відповідні правові механізми, закладені у проекті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення ролі громадянського суспільства в боротьбі з корупційними злочинами» (реєстр. № 1165).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти участі неурядових організацій в житті українського суспільства розглядали у своїх працях такі вчені, як: В. М. Кравчук [4], Л. І. Мазуренко [5], К.А. Постол [7] та ін. Основні напрями діяльності неурядових організацій в державах-членах ЄС досліджували Ю. В. Окуновська [6] , Л. М. Усаченко [9], А. Констатинівська [3], А.В. Беззубенко [1], А.Ю. Ключкович [2] та багато інших. Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що неурядові організації і все що з ними пов'язано викликає досить великий інтерес у наукових колах. Проте більшість авторів здебільшого акцентують увагу на окремих аспектах, що пов'язані з НУО. Наприклад, Окуновська Ю. В. у своїй роботі проаналізувала моделі функціонування громадського сектора та дослідила його становлення у Європейському Співтоваристві [6]. Кравчук В. М. приділила увагу конкретному визначенню місця та значення неполітичних і некомерційних громадських організацій у європейських державах [4]. Варто зауважити, що більшість вітчизняних вчених розглядають взаємодію НУО та України, а от праць, що присвячені висвітленню правової основи діяльності НУО у державах-членах ЄС та з'ясуванню їх взаємодії з органами влади, на жаль, бракує. Це все пояснюється тим, що постійні реформи і зміни, у безкінечному плині яких перебуває наше суспільство, не надають змоги повністю дослідити дану тематику. Тому актуалізується необхідність перегляду, аналізу і оцінки наявних підходів до взаємодії неурядових організацій і держави у їх конституційно-правових механізмах.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є висвітлити поняття «неурядові організації», які представлені у вітчизняній і зарубіжній доктрині, виокремити правові моделі неурядових організацій, а також встановити особливості конституційно-правової основи взаємин неурядових організацій й органів публічної влади.

Виклад основного матеріалу. Безумовно, перш ніж розглядати діяльність НУО, їх правові моделі та інші аспекти, варто почати з визначення поняття «неурядові організації». На даний момент у зарубіжній і вітчизняній доктрині не має єдиної думки з цього питання.

Науковці по-різному тлумачать дане поняття, тому можна знайти інформацію, що неурядові організації – це самокероване об'єднання людей, які прагнуть досягти спільної вигоди шляхом спільних дій; соціальна сила, яка забезпечує інтеграцію окремих індивідів у суспільство, сприяє єдності і згуртованості суспільства або що це організація, заснована на добровільних засадах [5, с. 94].

Вчена Усаченко Л.М. висловлює свою думку, що неурядові організації – організації, які прагнуть допомогти собі і іншим, не ставлячи при цьому за мету отримати прибутки [9].

За визначенням, наведеним у рішенні Комітету Міністрів Ради Європи «Основоположні принципи статусу неурядових організацій в Європі» (837-ме засідання – 16 квітня 2003), НУО – це, по суті, добровільні самоврядні організації, які внаслідок цього не можуть підпорядковуватись органам державної влади [8, с. 313].

Всі наведені вище варіації терміну «неурядові організації» вказують на те, що це поняття можна розглядати з різних аспектів, кожен з яких варто брати до уваги.

У всьому світі сотні й тисячі неурядових організацій. Виходячи з різних причин склалося декілька моделей НУО, а саме їх чотири: корпоративна модель (континентально-європейська), ліберальна

(англосаксонська модель), соціал-демократична (скандинавська), середземноморська модель.

Корпоративна модель (континентально-європейська) полягає в тому, що неурядові організації співпрацюють з державою. Держава бере на себе понад половину видатків громадської організації, в які входять лише витрати, пов'язані безпосередньо з діяльністю громадської організації [3, с. 2]. Як результат внески громадян є незначними, загалом як і величина пожертвувань. Аби мати змогу реалізовувати суспільно-корисні проекти найчастіше потрібне відповідне фінансування й підтримка при реалізації, у свою чергу це стає можливим при кооперації держави і неурядової організації. Саме цю модель НУО можна зустріти в більшості країн ЄС, а саме: Австрії, Бельгії, Нідерланди, Німеччина, Франція, Швеція.

Ліберальна модель (англосаксонська) полягає в тому, що неурядові організації є менш залежними від держави (тому не є такими політизованими), вони більш активно надають соціальні послуги. Дана модель повністю побудована на громадських засадах. НУО цієї моделі мають більш широкі джерела фінансування своєї діяльності. Недержавні організації можуть отримати державне фінансування на конкурсній основі. Благочинні внески та пожертви від членів та донорів є досить значними. Ліберальна модель притаманна для таких країн як США, Канада, Велика Британія, Австралія, Нова Зеландія.

Соціал-демократична модель (скандинавська) характеризується тим, що основним постачальником освітніх і соціальних послуг виходить держава, а громадські організації виконують представницькі функції й іноді заповнюють прогалини в зазначених сферах в діяльності держави шляхом заміщення. Фінансовий вплив з боку держави є мінімальним, однак НУО цієї моделі користуються суттєвою підтримкою добровольців. У більшості країн з цією моделлю уряд сам проводить широкі соціальні кампанії з підтримки різних сфер суспільного життя (освіта, культура, екологія тощо)

та незахищених верств населення. Соціал-демократична модель притаманна Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії.

Середземноморська модель, яка характеризується невеликим сектором неприбуткових організацій. НУО в основному мають сильний соціальний зв'язок, який забезпечується через церкву та сім'ю. Фінансування громадських організацій складається переважно з приватних надходжень різного походження, а рівень державних надходжень є незначним. У країнах, яким притаманна ця модель центральна влада є слабкою і врівноважується сильними регіональними угрупованнями, тобто у соціально-політичному середовищі відсутнє розмежування між державою і церквою. Середземноморська модель є характерною для Греції, Італії, Іспанії, Португалії.

Неурядові організації відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку будь-якої країни. Вони є виразниками інтересів певних соціальних груп або ж всього суспільства, пропагують конкретні цінності та норми суспільного життя, є джерелом інноваційних підходів у вирішенні тих чи інших проблем, сприяють соціальній мобільності, солідарності, виконують функцію контролю щодо виконання державними органами покладених на них обов'язків [1].

Проаналізувавши теоретичний аспект даної тематики, варто перейти до оцінки діяльності НУО у країнах-членах ЄС. Наприклад, серед польських НУО можемо виділити Helińskie Fundacji Praw Człowieka (Гельсінська фундація з прав людини), Polski Czerwony Krzyż, РСК (Польський Червоний Хрест), Polska Akcja Humanitarna (Польська Гуманітарна Акція), Caritas тощо.

Напрямки діяльності польських НУО охоплюють практично усі сфери життя громадян – економіку, політику, науку, культуру, освіту, охорону здоров'я, відпочинок, спорт, туризм тощо. Не можна не звернути увагу на досить гарну взаємодію неурядових організацій з державою. Перш за все, Польща, як країна яка є членом ЄС, належить до корпоративної моделі, для

якої є характерним переважне фінансування з державного бюджету. Це слід розглядати як взаємодію неурядових організацій та держави. НУО генерують ідеї по вирішенню того чи іншого питання, у свою чергу держава фінансує їх і як результат, взаємодіючи вони можуть реалізувати суспільно важливі проекти. По-друге, не можна не звернути увагу на нормативно-правові акти, які визначають форми цієї взаємодії, а також всі нюанси діяльності НУО. Розглядаючи сферу трудових відносин, то існує Акт про профспілки від 23 травня 1991 року [14], який закріплює всі основні положення стосовно діяльності профспілок. Аналізуючи політичну сферу можна вказати на Акт про національні та етнічні меншини та про регіональні мови від 6 січня 2005 р. [12], який зазначає про громадську та соціальну інтеграцію в даному питанні. У частині 3 статті 23 цього акту на пряму зазначається про те, що для виконання завдань, які є передбачені цим Актом, Спільна комісія: взаємодіє з державною адміністрацією та органами місцевого самоврядування, та із зацікавленими громадськими організаціями; може звертатися до установ, підрозділів та наукових гуртків, та громадських організацій, зокрема за думки, позиції, експертизу або інформацію; може запрошувати до участі у своїй роботі представників підрозділів місцевого самоврядування, громадських організацій та наукових гуртків [12]. У сфері дозвілля і відпочинку можемо спиратись на Акт про спорт від 25 червня 2010 року [13]. У даному нормативно-правовому акті наявні розділи, які присвячені діяльності спортивних клубів та спортивних товариств, а також стосовно Польської спортивної асоціації. Міцні взаємовідносини між органами державної влади та неурядовими організаціями є характерною ознакою демократичних держав і притаманні більшості країн-членів ЄС.

Також можна розглянути діяльність НУО у Словаччині, таких як «Pontis», «Orange», «ІТ Асоціація Словаччини», «SME SPOLU», «Ukraine-Slovakia SOS» тощо. Якщо говорити про правову основу їх діяльності, то можна назвати такі нормативно-правові акти: Конституція Словацької

Республіки (ст. 28, ст. 29, ст. 34, ст. 37) [11], закони «Про фонди», «Про неінвестиційні фонди», «Про неприбуткові організації, що надають загальнокорисні послуги», «Про профспілки», «Про підтримку молодіжної роботи та про внесення змін до закону № 131», «Про права національних меншин та етнічних груп» тощо. Говорячи про характеристику неурядового сектора цієї держави-члена ЄС, його вплив на соціально-політичні трансформації можна підтвердити силою громадянського суспільства в цілому. Але діяльність НУО у Словаччині супроводжується низкою проблем: недосконалість правового регулювання діяльності структур громадянського суспільства, незавершеність побудови механізму взаємодії з органами державної влади, обмеженість фінансових ресурсів тощо [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Отже, проаналізувавши велику кількість визначень досліджуваного поняття, ми висвітлити, що *неурядові організації* – це об'єднання фізичних та/або юридичних осіб на добровільних засадах, яке не підпорядковується державним структурам, діє на некомерційній основі та має на меті задоволення партнерських інтересів влади, бізнесу і громади.

У зв'язку з тим що кожна держава світу має свої особливості, вони характеризуються різноманітними векторами й темпами розвитку, формами правління, політичною ситуацією, традиціями й звичаями - в результаті було з'ясовано, що усе це унеможлиблює існування однієї моделі, яка б характеризувала особливості взаємодії неурядових організацій і держави. Через це склалось чотири основні моделі НУО, а саме: корпоративна модель (континентально-європейська), ліберальна (англосаксонська модель), соціал-демократична (скандинавська), середземноморська модель, кожна з яких має певні особливості, які пов'язані так чи інакше з країнами, в яких вони виникають.

Аналізуючи правову основу діяльності НУО на прикладі Польщі та Словаччини як країн-членів ЄС, було встановлено, що важливо на законодавчому рівні закріпити розв'язок проблем громадських організацій,

як фінансова основа їх діяльності, складність створення та ліквідації, контроль за діяльністю з боку держави, суспільства, донорів. Нормативно-правова регламентація діяльності НУО насамперед створює певні межі для реалізації їх активності, тобто обмежує простір, в якому вони можуть функціонувати, і форми, за допомогою яких вони мають право досягати поставлених цілей.

Розглянувши взаємодію НУО і держави на прикладі декількох країн, можна зробити висновок із з'ясованого вище, що у країн-членів Європейського Союзу існують важливі та міцні взаємовідносини між органами державної влади та неурядовими організаціями. Якщо говорити про роль НУО у європейському просторі, то важливо підкреслити, що вони мають силу в інформаційній сфері – виражають думки різних груп населення; сприяють реалізації конкретних проєктів – допомога в успішному управлінні державою; координують у напрямку Європейської інтеграції. Така взаємодія є характерною для демократичних держав. Взаємодія державних органів та неурядових організацій відіграє вагомую роль у державній політиці, адже від їх розвитку цілком залежить успіх суспільного розвитку країни. Неурядові організації є силою, що може вирішувати гострі соціальні питання ефективніше та оперативніше, ніж державні структури.

Література

1. Беззубенко А. В. Польський «Третій сектор» в контексті трансформації країни (кінець 1980-х–1990-ті рр.). *International scientific conference*. 2021. С. 24-28. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/161/4767/10030-1?inline=1>
2. Ключкович А. Ю. Громадянське суспільство в сучасній Словаччині: особливості та проблеми функціонування. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний*

- інститут". Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. Київ, 2018. № 3 (39). С. 74–78.
3. Константи́нівська А. Регулювання діяльності громадських організацій (NGO) в країнах ЄС, США та Канаді. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28925.pdf>
 4. Кравчук В. М. Неурядові організації європейських країн: досвід правового регулювання. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. 2004. С. 35-40.
 5. Мазуренко Л. І. Неурядові організації як суб'єкт соціальної політики. Наукове пізнання: Методологія та технологія. 2012. № 2(29). С. 93-98.
 6. Окуньовська Ю. В. Неурядовий сектор країн Європейського Союзу: розвиток та класифікація моделей функціонування. «Політичне життя». 2016. №4. С. 13-18.
 7. Постол К. А. Правові механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / К. А. Постол ; наук. кер. В. Л. Федоренко ; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 20 с.
 8. Тараненко Г. Г. До питання дефініцій неурядових організацій. Проблеми міжнародних відносин. 2010. № 1. С. 310-326.
 9. Усаченко Л.М. Зарубіжний досвід неурядових організацій: функціональні моделі. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10ulmofm.pdf>
 10. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. URL: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>
 11. ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY z 1. septembra 1992. URL: https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/zd_ustava_20170907.pdf

12. U S T A W A o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym z dnia 6 stycznia 2005 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20050170141/U/D20050141Lj.pdf>
13. U S T A W A o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20101270857/U/D20100857Lj.pdf>
14. U S T A W A o związkach zawodowych z dnia 23 maja 1991 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910550234/U/D19910234Lj.pdf>

References

1. Bezzubenko A.V. (2021). Polish "Third sector" in the context of transformation of the country (end of 1980's-1990's). *International scientific conference*, pp. 24-28 [in Ukrainian]
2. Klyuchkovich A. Yu. (2018). Civil society in modern Slovakia: features and problems of functioning. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Politology. Sociology*, № 3 (39), pp. 74–78 [in Ukrainian].
3. Information certificate prepared by the European Information and Research Center at the request of the People's Deputy of Ukraine (2015-2016) Regulation of public organizations (NGOs) in the EU, USA and Canada. Retrieved from: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28925.pdf> [in Ukrainian]
4. Kravchuk V. M. (2004). Non-governmental organizations of European countries: the experience of legal regulation. *Current issues of international relations*, pp. 35-40 [in Ukrainian].

5. Mazurenko L.I. (2012) Non-governmental organizations as a subject of social policy. *Scientific knowledge: Methodology and technology*, 2 (29), pp. 93-98 [in Ukrainian].
6. Okunevskaya Yu. V. (2016). Non-governmental sector of the European Union: development and classification of models of functioning "Political life", №4, pp. 13-18 [in Ukrainian].
7. Postol K. A. (2016). Legal mechanisms of interaction between civil society institutions and the state. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv : ONTU [in Ukrainian].
8. Taranenکو G. G. (2010). On the question of definitions of non-governmental organizations. *Problems of international relations*, №1-2010, pp. 310-326 [in Ukrainian].
9. Usachenko L. M. Foreign experience of non-governmental organizations: functional models. Retrieved from: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10ulmofm.pdf> [in Ukrainian]
10. The Constitution of the Republic of Poland (1997, April 2). Retrieved from: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> [in Polish].
11. The Constitution of the Slovak Republic (1992. September 1). Retrieved from: https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/zd_ustava_20170907.pdf [in Slovak]
12. ACT on national and ethnic minorities and on a regional language (2005, January 6). Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20050170141/U/D20050141Lj.pdf> [in Polish].
13. THE ACT on sport (2010, June 25). Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20101270857/U/D20100857Lj.pdf> [in Polish].
14. ACT on trade unions (1991, May 23). Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910550234/U/D19910234Lj.pdf> [in Polish].